

SU KUŞLARI VE LEUKAİ

MÜKERREM (USMAN) ANABOLU

E. Ü. Fen Fakültesi Doğa Tarihi Müzesi'nde çalışan ve su kuşları üstünde doktora yapan M. Sıkkı'nın yardımı ile aynı zamanda flamingo, pelikan, leylek, kara leylek, yalı çapkını, çulluk, su tavuğu, yaban ördeği ve yaban kazı gibi su kuşlarının yaşayıp üremekte oldukları yer olan antik Leukai örenlerini gezmek ve incelemek olanağını buldum. Burada, M. Sıkkı'ya teşekkür etmeği, kendime bir borç bilirim.

Leukai, İzmir Körfezi'nin kuzeyinde, Klazomenai (Urla İskelesi) ın tam karşısında bulunan kıyıdaır. Aiolia bölgesine girer. Ve, bu mevkie "Üç Tepeler" adını veren tepelerden deniz kıyısına en yakın olanının üstünde yer alır¹. Ondan sonraki tepede de, ona ait olan kalıntılar (mezarlar) vardır. İlkçağ yazarlarından Strabon (Geographika, XIV, 1), Diodoros (XV. 18, 1) ile Plinius (Naturalis Historia, V. 119) ve içinde yaşamakta olduğumuz yüzyıl bilim adamlarından W. Ramsay (The Historical Geography of Asia Minor, s.206), G.E. Bean (Aegean Turkey, s.125-127) ile B. Umar (Aiolis, s. 5/6), Leukai'den söz ederler. Şehrin üstünde yer almış olduğu tepe, diğer tepeler gibi; vaktinde ada idi. Hermos (Gediz) Irmağı'nın toplayıp getirmiş ve yığılmış olduğu alüvyonlar nedeni ile kıyıdaır içeride bulunan bir tepe durumuna gelmiştir². Çamaltı Tuzlası alanında oluşuna ek olarak, taş ocağından taş çıkaranlar tarafından da sür'atle tahrip edilmektedir.

Leukai şehri, "Büyük Kral" a baş kaldırmağı planlayan Pers subayı Takhos tarafından, M. Ö. IV. yüzyılın ilk yarısında, üs olarak kurulur³.

¹ Şehrin adı, Meydan Larousse'daki Leuka maddesi (Meydan Larousse, c. VII, s.915) nde ve B. V. Head (Historia Numorum, 2. baskı (1911), s.581) de Leuka ve Leucae olarak gösterilmiştir. Klazomenai örenleri, Urla'nın kendisinde değil Urla İskelesi ile onun önündeki adadadır. Antik Kyme'nin Çandarlı olduğundan söz edilmektedir. Halbuki Çandarlı, antik Pitane'dir. Kyme ise bugünkü Nemrut'tur.

² Irmağın yatağı, 1886'da insan eli ile, "Üç Tepeler" in kuzeyinden geçirilmiştir. (B. Darkot ve M. Tunceli, Ege Bölgesi Coğrafyası, s. 93/94.

³ Şehrin kuruluş tarihi, Der Kleine Pauly (c. III, s. 591) deki Leukai maddesi ile Meydan Larousse (c. VII, s. 915) daki Leuka maddesinde M. Ö. 383, M. Magie (Roman Rule in Asia Minor, c.II, s.1035) de M. Ö. 379, B. V. Head, Historia Numorum, 2. baskı (1911), s.581) de ise M. Ö. 352 olarak gösterilmiştir.

Takhos'un sahnedan çekilişinden sonra da, Klazomenai'luların kolonisi olur.

Klazomenia'lılara geçişin öyküsü şöyledir:

Güya hem Aiolia'deki Kyme (Nemrut) liler hem İonia'daki Klazomenai (Urla İskelesi) lılar, Leukai'a sahip olmak istemişler. Anlaşamayınca da, Yunanistan'da, Delphoi'daki ApollonKehanet Ocağı'na baş vurmuşlar. Apollon'un buyruğunu onlara ileten kâhin, her iki tarafa da Leukai'a kolonist göndermesini söylemiş. Oraya ilk ulaşan kolonist, Tanrı'ya kurbanını sunup şehrin sahibi olacaktı. Kuş uçuşu Leukai'a yakın olan Klazomenai, karadan gidildiğinde Leukai'dan çok uzaktı. Klazomenai'nin kolonistin ilk olarak oraya varmasına olanak yoktu. Bu nedenle Klazomenai'lular, yarışma gününden çok daha önce kolonist göndererek Leukai'ın hemen yakına bir koloni kurmuşlar. Yarışma günü, yarışmaya katılacak olan kolonist, Klazomenai'nin kendisinden değil de yeni kurulmuş olan Klazomenai kolonisinden yola çıkarak Kyme'nin kolonistinden önce Leukai'a ulaşmış. Kurbanını sunarak şehre sahip olmuş⁴.

M. Ö. IV. yüzyılın 2. yarısı, Leukai'ın en parlak çağıdır. Şehir, bu çağda gümüş ve bakır sikke darbettirmiştir. Bunlardan Leukai'ın tanrılarının hangileri oldukları çıkarılabilir. Baştanrı Zeus, Tanrıça Athena, Tanrıça Artemis ve Tanrı Apollon'un adları saptanmıştır. Sikkelerden bir kısmının arka yüzeyinde, aynen Klazomenai sikkelerinde olduğu gibi, kuğu figürü vardır. Bildiğimiz üzere, kuğu da, bir su kuşudur⁵.

Leukai, ortalama olarak 2 yüzyıl sonra, ikinci bir başkaldırıcının üssü olmuştur. Bu, Bergama krallarından Eumenes II'nin evlilik dışı oğlu olan ve Attalos III'den sonra Bergama Krallığının varisi olduğunu ileri süren Aristonikos'dur. Ne yazık ki, Aristonikos da başarısız olur. Leukai, M. Ö. 130'da, Roma konsülü P. Licinius Crassus tarafından alınır ve cezalandırılır.

Önümüze çıkmış olan çatı kiremitlerinden anladığımız üzere, Leukai, Bizans Çağı'nda da meskündür. Lâkin önemini yitirmiştir.

M.Ö. IV. yüzyılda inşa edilmiş olmaları gereken surlar, daha ziyade karaya bakan tarafta, izlenebilmektedirler. Yerel kireç taşından yapılmış

⁴ G. E. Bean, *Aegean Turkey*, s.125-127.

⁵ B. V. Head, *Historia Numorum*, 2. baskı (1911), s.581.

olan duvarlarda, özen görülmez. Yamaçlardan birinde, insan eli ile açılmış olduğu belli olan kapı gibi bir açıklık vardır. Yapmış olduğumuz yüzey araştırmasında, kapı kacak ve çatı kiremiti parçaları, ağırşaklar gibi parçalar, önümüze çıkmışlardır. Bugün de kullanılmakta olduğu beton kuyu ağzından belli olan bir kuyu da vardır.

